

13. Pro povnu zahalnu seredniu osvitu [About complete general secondary education]. Zakon Ukrainy vid 2020 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2020, №31, st.226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> [in Ukrainian].

14. Polozhennia pro tsentr profesiinoho rozvytku pedahohichnykh pratsivnykiv [Regulations on the Center for Professional Development of Pedagogical Workers]. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29 lypnia 2020 r. № 672. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/672-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

15. Profesiinyi standart za profesiiamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel pochatkovoї osvity (z diplomom molodshoho spetsialista)» [Professional standard for the professions «Teacher of primary classes of a general secondary education institution», «Teacher of a general secondary education institution», «Primary education teacher (with junior specialist diploma)»]. Nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy vid 23.12.2020 r. № 2736. URL: <https://cprppkyiv.kyivcity.gov.ua/profstandarts/> [in Ukrainian].

УДК 001.76:376.353

Світлана Кульбіда,

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу української жестової мови
svk5554@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0194-3495>

Svitlana Kulbida,

Dr. Sc., Prof.,
Principal Researcher of the Ukrainian Sign Language Department

Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН
України,
Київ, Україна
вул. М. Берлінського 9, Київ, 04060, Україна

Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the
National Academy of Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
9 M. Berlinskogo str., Kyiv, 04060, Ukraine

**НА ШЛЯХУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОСТУПУ.
ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ БІНАРНИХ УРОКІВ ДЛЯ УЧНІВ З
ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ**

**ON THE WAY OF INNOVATIVE PROGRESS.
EXPERIENCE OF BINARY LESSONS
FOR STUDENTS WITH HEARING DISORDERS**

Анотація. Дослідницький пошук сучасної педагогіки (сурдопедагогіки) в контексті Нової української школи переживає період переосмислення підходів, поступово відмовляється від усталених поглядів і традицій. Прагнення сучасних майстрів педагогічної справи удосконалити педагогічний, інтегрований, жестовий двомовний процес обумовило позитивну тенденцію у розробленні бінарних уроків. *Мета статті:* представити методичні засади проведення бінарного уроку вчителем жестової мови та вчителем-предметником у спеціальних закладах для учнів з порушеннями слуху. *Результати статті.* Сутність бінарного уроку полягає у побудові навчального процесу двома фахівцями-предметниками і розглядається (зарубіжними і вітчизняними дослідниками), зокрема, як явище фундаментальних наук, інтеграція навчання, що є вищою формою втілення міжпредметних зв'язків на якісно новому рівні навчання, загалом у сучасному дискурсі Нової української школи, як інноваційна сторінка педагогіки (інтегровані курси початкового навчання). Бінарний урок з «Української жестової мови» і будь-якого предмету – це така скоординована форма організації навчально-пізнавальної, комунікативної діяльності учнів з порушеннями слуху (ПС) під керівництвом двох педагогів, яка є продовженням урочної тематичної роботи і спрямована не лише на

удосконалення предметних компетенцій з двох дисциплін, а й творчої комунікативної мовленнєвої активності учнів. *Висновки.* На основі здійсненого аналізу зарубіжних і вітчизняних джерел з проблеми дослідження встановлено підвищену зацікавленість педагогів-майстрів до проблеми організації інтегрованого навчання (бінарних уроків), відмінностей від спільного навчання в інклюзивних класах і традиційного – у спеціальних школах. Окреслено бінарні особливості: загальні (структура бінарного уроку, етапи проведення) та спеціальні, що стосуються вибору теми, визначення мети, організаційно-педагогічних умов, планування, проведення, визначення переваг бінарного уроку поряд з традиційним, які відповідають потребам учнів з порушеннями слуху, одночасно розвиваючи їхню комунікацію у формах мовлення, співпрацю, критичне мислення, діалогічну взаємодію.

Ключові слова: інтегроване навчання, бінарний урок, українська жестова мова, українська мова, методика, вчителі, жестова двомовність, комунікативне освітнє середовище.

Abstract. The research search for modern pedagogy (deaf pedagogy) in the context of the New Ukrainian School is experiencing a period of rethinking approaches, gradually abandoning established views and traditions. The desire of modern pedagogical masters to improve the pedagogical, integrated, sign bilingual process determined a positive trend in the development of binary lessons. The aim of the article: to present the methodological principles of conducting a binary lesson by a sign language teacher and a subject teacher in special institutions for students with hearing disorders. Results of the article. The essence of the binary lesson consists in the construction of the educational process by two subject specialists and was considered by both foreign and Ukrainian researchers as a phenomenon of fundamental sciences, the integration of education, which is the highest form of the embodiment of interdisciplinary connections at a new level of education. In the modern discourse of the New Ukrainian School, there is an innovative page of pedagogy (integrated courses of primary education). A binary

lesson of "Ukrainian Sign Language" and any subject is such a coordinated form of organizing the educational, cognitive, communicative activities of students with hearing impairments under the leadership of two teachers, which is a continuation of the thematic classroom work and is aimed not only at improving subject competencies, but also creative communicative speech activity of students. Conclusions. Based on the analysis of foreign and Ukrainian sources on the research problem, it was established that teachers are more interested in the problem of organizing integrated education (binary lessons), differences from common education in inclusive classes and traditional education in special schools. Binary features are outlined: general (structure of the binary lesson, stages of implementation) and special ones related to the choice of the topic, definition of the goal, organizational and pedagogical conditions, planning, implementation, determination of the advantages of the binary lesson along with the traditional one, which meet the needs of students with hearing disorders simultaneously developing their communication in the forms of speech, cooperation, critical thinking, dialogical interaction.

***Key words:** integrated learning, binary lesson, Ukrainian Sign language, Ukrainian language, methodology, teachers, sign bilingualism, communicative educational environment.*

Актуальність дослідження. Враховуючи те, що сучасний стан розвитку освітньої системи спеціального навчання осіб з порушеннями слуху вимагає перегляду до розуміння комунікативного освітнього середовища (КОС) для таких здобувачів, виникає нагальна потреба у нових методиках вивчення різних предметів, в тому числі й «Українська жестова мова» з позицій інтегрованості.

Сьогодні особливої актуальності набуває необхідність методичної підтримки бінарного уроку в розробленні моделей,

технологій, методів, необхідних ресурсів, добору фахівців задля організації, підвищення ефективності навчальної діяльності, а також найповнішого задоволення освітніх потреб означеної категорії учнів, які є неоднорідної групою, обґрунтування вимірників оцінювання ефективності бінарних уроків у КОС загалом та використання засобів мовлення в якості інструментів навчання зокрема.

Питання є багатовекторним в контексті спільного навчання [1,2], інтегрованого навчання учнів [3,6-9], компетентнісного [5,11,12] і жестового двомовного навчання учнів з ПС [5,12-14].

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. У зарубіжній літературі інтегрованому навчанню приділяється значна увага з урахуванням набуття навичок взаємодії, співпраці шкільних фахівців при викладанні двох предметів, які надають конкретний варіант освітніх тематичних послуг (Cobb Morocco, C., & Mata Aguilar, C., 2002; D Fluijt, C. Bakker, E Struyf, 2016; Marilyn Droog, Lynn Cook, 2011 та ін.) [1,2]. На відміну від спільного навчання (Friend & Cook 2016), що передбачає двох або більше фахівців в одному класі (робочому комунікативно-освітньому просторі) для конкретного змісту з визначеними цілями, мають об'єднані наочні, технічні, дидактичні ресурси, спільну підзвітність.

Проблему сучасного інтегрованого навчання розглядали на академічному рівні українські науковці Н. Антонова, Т. Браже, О. Василюк (2018), С. Гончаренко, О. Данилюк, І. Козловська, О. Лисицька, Л. Масол, О. Мирончук, М. Трофимчук, М. Кащенко, А. Небога, М. Садовий, І. Ткаченко, 2015, О. Трофимова, О.

Савченко, N. Pakhomova, S. Kul'bida, T. Yanovska, H. Stanetska та ін. [3-5]. Зокрема, М. Іванчук, І. Козловська зазначають, що як явище фундаментальних наук, інтеграція навчання (процес близький до систематизації) з'явилася на основі своєї протилежності – диференціації навчання, є «вищою формою втілення міжпредметних зв'язків на якісно новому рівні навчання» [6]. За Н. Антоновою, О. Біляєвим, інтеграція – це процес взаємопроникнення, ущільнення, уніфікації знань, який проявляється через єдність з протилежним йому процесом розчленування, розмежування, диференціації [7].

З 2018 року в контексті діяльності Нової української школи (НУШ) питання бінарних уроків стало інноваційним зразком сучасної педагогіки. Свідченням цього є створені інтегровані курси початкового навчання, які охоплюють ідеї міжпредметного навчання: «Я у світі», «Мистецтво», «Основи здоров'я» та ін. Сучасні практики з положеннями НУШ розкривають: Т. Білецька, 2012; І. Бірюк, 2018; Г. Забояк, 2021; О. Огульчанська та ін. Зокрема Г. Забояк, 2021, визначила суть, значення, методіку проведення та важливість використання бінарних уроків у початковій школі, а О. Огульчанська, 2019, – полівекторний розвиток школяра, передусім, як самостійної особистості, здатної до саморозвитку в контексті проведення бінарних уроків, які сприятимуть поглибленню і кращому розумінню міжпредметних компетентностей і матимуть важливе значення у формуванні особистості. Втім, невирішеними залишаються питання, що стосуються розроблення організаційно-педагогічних, методичних

засад бінарного уроку з використанням української жестової мови, як інноваційного ресурсу.

Мета статті: представити методичні засади проведення бінарного уроку вчителем жестової мови та вчителем-предметником у спеціальних закладах для учнів з порушеннями слуху.

Завдання дослідження:

I. Здійснити аналіз зарубіжних і вітчизняних джерел з проблеми дослідження.

II. Окреслити загальні та визначити специфічні особливості бінарного уроку з використанням дисципліни «Українська жести́ва мо́ва».

III. Відстежити інноваційний поступ від традиційного до інноваційного інтегрованого навчання (застосування бінарних уроків) у спеціальному навчанні учнів з порушеннями слуху (на прикладі експериментальної діяльності спеціальних закладів).

Матеріали і методи. Для вирішення цих завдань використовувалися методи теоретичного (збір інформації, аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, систематизація наукової зарубіжної і вітчизняної літератури з означеної проблеми) та емпіричного дослідження (проведення спостережень, збереження і групування інформації, бесіда та ін.)

Результати дослідження.

I. Загальні особливості бінарного уроку.

Дефініція «бінарність» походить з латини *binarius* і означає *подвійність*. За класифікацією А. Хуторського, бінарні заняття

належать до занять комунікативного типу, нетрадиційний виду, що реалізує міжпредметні зв'язки двох дисциплін (М. Рожкова, 2022), за своєю природою – одна з форм методу проєктів (І. Райтаровська, К. Райтаровський, М. Гордусь, Л. Нестеряк, 2022). Це спеціально організовані дослідження, які об'єднують знання з різних предметів, спрямовані на розв'язання певної проблеми, яка виникла на межі навчальних дисциплін, що дає можливість досягнути цілісного сприйняття учнями досліджуваних питань, та, безумовно, мають практичну спрямованість.

Бінарні заняття дозволяють, на думку М. Рожкової, 2022, *«здійснювати синтез, протиставлення різнопланових знань, розв'язання протиріч, що виходять із різнофокусних акцентів на одному і тому ж емпіричному матеріалі»* [8].

Структура бінарного уроку:

а) залежить від моделі (за участю вчителів), типу уроку і відрізняється від традиційного чіткістю, компактністю, стислістю і, разом з тим, інформативним вмістом;

б) зумовлюється поставленими цілями та завданнями;

в) детермінується тематичним змістом навчання, особливостями комунікативної діяльності учнів;

г) складається з двох частин (блоків) програмного матеріалу, об'єднаних спорідненою темою. Кожен учитель працює над розв'язанням своєї частини навчальних завдань, за визначенням О. Мариновської, 2001, у межах програмної теми свого навчального предмета: вчить учнів самостійно здобувати знання,

«формує уміння та навички як засіб розвитку їхніх здібностей та задатків» [9].

Моделі (за участю вчителів) описано у контексті спільного навчання (Bauwens, Hourcade, & Friend, 1989; Cook & Friend, 1995; Dieker, 2001; Fennick, 2001; Fennick & Liddy, 2001; Rice & Zigmond, 2000; Vaughn, Schumm, & Arguelles, 1997; Zigmond & Magiera, 2001, 2018 та ін.) і визначаються найбільш поширеними контекстами:

1. *Один ведучий, другий підтримуючий* (один учитель веде урок, а другий – допомагає, контролює, доповнює, корегує, уточнює, надає додаткові інструкції).

2. *Почергове навчання* (один учитель навчає групу, а інший навчає або повторно викладає зміст, закріплює навички окремій групі (учневі), за деякий час змінюють ролі).

3. *Паралельне навчання обома вчителями* (разом планують урок, а потім ділять клас на дві неоднорідні групи. Викладають один і той самий матеріал, але можуть використовувати різні підходи).

4. *Станційне навчання* (розміщені в різних частинах класу завдання, за які відповідають вчителі-фасилітатори. Різномірні групи учнів чергуються між станціями і виконують завдання).

5. *Командне навчання* (обидва вчителі навчають увесь клас, доповнюють, уточнюють один одного, пояснюючи зміст).

У кожній моделі бінарного уроку потрібна ретельна координація дій. Визначення чітких позицій щодо подачі матеріалу, щоб кожен вчитель

залишався вірним своїй дисципліні, звертаючи увагу і на правильність виконання, і на коригування інтегрованої роботи.

Технологія планування, проведення інтегрованого уроку може бути різною, хоча узагальнено її можна подати у такому вигляді.

Етапи підготовки до бінарного уроку (БУ):

1. Обрати модель уроку з чітким визначенням ролі (участі) кожного з вчителів, використанням ІКТ та ін.

2. Визначити тип уроку.

3. Визначити тему уроку.

4. Окреслити мету (узгодити навчальні програми під час консультацій).

5. З'ясувати завдання (спільні для обох предметів і специфічні для кожного).

6. Спланувати сценарій уроку з орієнтовним визначенням часу на кожен етап.

7. Обґрунтувати доцільність застосування мовленнєвих засобів, які будуть задіяні під час уроку з конкретними видами завдань (вправ).

8. Визначити оптимальне навантаження між різними видами діяльності учнів під час уроку.

9. Підготувати дидактичний матеріал (коли? кому? як? на якому етапі?).

10. Створити мультимедійну презентацію (за потреби).

11. Заключний огляд, корекція розроблених матеріалів на урок.

12. Запланувати урок у розкладі.

Додамо, що будь-яке обговорення двома вчителями планування бінарного уроку має починатися з розуміння потреб і потенційних переваг для учнів, на що вказують Bauwens, Hourcade, & Friend, 1989; Walsh, 1992 та ін.

З урахуванням цього, по-перше, *бінарний урок можна охарактеризувати*, як інструмент-засіб поєднання сильних сторін двох вчителів з різним досвідом разом так, щоб вони могли краще ознайомитися з учнівськими потребами. З цієї точки зору основним обґрунтуванням БУ є можливості для збільшеного успіху учнів через розширення підходів до навчання.

По-друге, один зі способів зрозуміти цю частину планування БУ, яка полягає у продумуванні процесу викладання двома вчителями таким чином, щоб уможливити збільшення варіантів успішного навчання для учнів загалом і кожного зокрема (врахування індивідуалізації, диференціації навчання).

По-третє, доцільність викладання стосується інтенсивності, цілісності, узгодженості освітніх програм з навчальних дисциплін, де БУ надає змогу отримувати більше інструкцій, уваги й коригування у більш системний спосіб, ніж це було б можливо в класі з одним учителем. Крім того, поєднання творчого ресурсу двох педагогів зменшує співвідношення учень-викладач і надає можливості для більшої зайнятості у часовому проміжку учнів.

По-четверте, серйозною перешкодою є неузгодженість і невідповідність тем навчальних дисциплін у програмах, вчителям доводиться змінювати послідовність, узгоджувати часові проміжки, щоб поєднати теми, чітко і максимально точно відобразити це у календарному плануванні.

Подальше проведення бінарного уроку залежить від цілей, завдань і змісту уроку, способів діяльності, ситуацій, що виникатимуть у процесі його проведення.

Традиційно проведення БУ може поділятися на такі *етапи*, які не ізольовані один від одного, а органічно поєднуються, можуть переплітатися один з одним:

- повідомлення теми,
- актуалізація опорних знань,
- ознайомлення з метою (цілями) уроку,
- вступне слово чи бесіда вчителя (вчителів) з учнями,
- виконання вправ-завдань, обговорення (коментарі, доповнення та ін.),
- закріплення та систематизація знань,
- підбиття підсумків уроку (рефлексія учасників).

Проведення бінарного заняття, на думку О. Лисицької, 2015, поєднує і низку труднощів: не завжди теми в програмах навчальних предметів, які варто інтегрувати, сформульовані однаково; часто заняття, які можна інтегрувати відповідно до вимог програми, мають проходити з великим проміжком часу, а це ж вимагає вносити корективи до навчального плану [10].

Найкраще проводити такі бінарні уроки, де один предмет є провідним. Міжпредметні зв'язки виражаються у тому, що факти, об'єкти чи процеси видаються із двох предметних позицій.

II. Специфічні особливості бінарного уроку з використанням дисципліни «Українська жестова мова».

Під *бінарним уроком з будь-якого предмета та УЖМ* ми розуміємо таку скоординовану форму організації навчально-пізнавальної, комунікативної діяльності учнів з ПС під керівництвом двох педагогів, яка є продовженням урочної тематичної роботи і спрямована не лише на удосконалення предметних компетенцій, а й творчої комунікативної мовленнєвої активності учнів з ПС.

Бінарний урок треба відрізнити від звичайних уроків з УЖМ, на яких використовуються передбачені програмою міжпредметні зв'язки, які є поодинокими доцільними вставками у сюжет уроку.

Відмінність від спільного навчання полягає у методі, який зазвичай використовується для вдосконалення компетентностей учнів одного інклюзивного класу (одного фізичного простору) з одного предмета двома педагогами, які надають змістовні інструкції.

Методика такого заняття відрізняється від методики традиційного [11-14] тим, що заняття з однієї теми проводять два вчителя-предметники.

Вибір теми такої організаційної форми навчання потребує комплексного та системного підходу. Оскільки бінарні уроки

відносяться до нестандартних форм уроку, то вони можуть будуватися на тематичній (Таблиця №1) або проблемній основі з виділенням однієї дисципліни, як основної, або взаємного переплетення навчального матеріалу різних дисциплін на кожному етапі уроку.

Таблиця №1

Варіанти бінарних уроків для 1 класу. Орієнтовна тематика.

№	Українська жестова мова	Навчання грамоти
1.	«Знайомство. Правила вітання, прощання»	«Знайомство. Ввічливі слова при вітанні, прощанні».
2.	«Знайомство. Жестове ім'я»	«Знайомство. Ім'я, прізвище».
3.	«Кількісні числа в межах 10»	«Рахунок 1-10»
4.	«Дії з числами»	«Додавання, віднімання в межах 5»
5	«Сім'я»	«Моя сім'я»
6	«Пори року. Осінь»	«Пори року. Осінь»

Таблиця № 2

Визначення мети бінарного уроку

Мета бінарного уроку	
1.	Створити умови мотивованого практичного застосування знань, навичок та вмінь з теми

2.	Удосконалити комунікативно-пізнавальні вміння, спрямовані на систематизацію і поглиблення знань та обмін цими знаннями в умовах співпраці
3.	Надати здобувачам освіти можливість побачити результати своєї праці і отримати від неї задоволення
4.	Зацікавити здобувачів освіти вивченням двох конкретних дисциплін
5	Зробити урок з двох предметів цікавим, захоплюючим
6	Дослідити побудову простого стверджувального речення. Визначити особливості в УМ і УЖМ.
7	Визначити особливості діалогу з ввічливими словами (жестами).
8	Порівняти й проаналізувати роль жестосполучення і словосполучення в заперечному реченні.

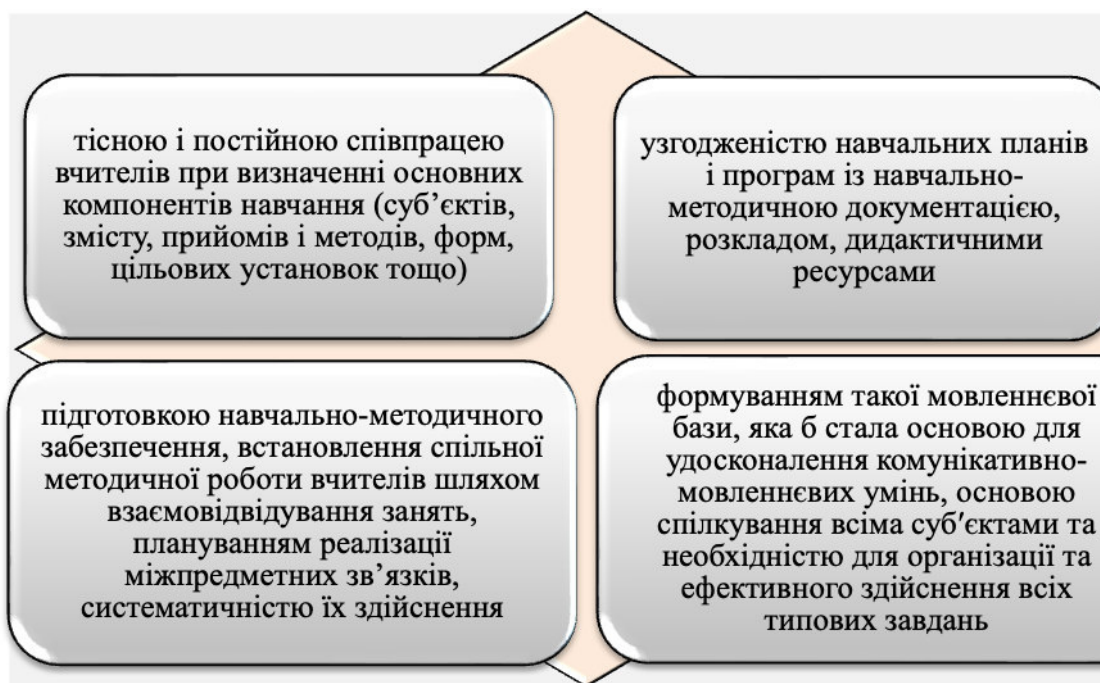
Мета БУ (Табл. №2) може формулюватися як узагальнено (1-5), так і конкретизуватися (6-8).

Характерною особливістю і важливим етапом роботи над бінарним уроком є період творчої співпраці вчителів. Необхідно зіставити методичні розробки, узгодити функції кожного вчителя поетапно, здійснити коригування розроблених матеріалів з використанням методу проблемного навчання, поєднання індивідуальних та групових форм роботи і обов'язкового врахування типових характеристик класу, індивідуальних, вікових, психологічних особливостей учнів. Така скоординована форма організації навчально-пізнавальної діяльності учнів з ПС під керівництвом двох вчителів спрямована не лише на

удосконалення умінь професійного спілкування, а й на розвиток процесу творчої професійної активності, удосконалення методичних компетентностей кожного з них.

Бінарні заняття позбавлені звичних шаблонів у структурі та характеризуються великою затратою часу на підготовку, організацію і узгодження дій.

Практична реалізація бінарних занять з української жестової мови та інших дисциплін забезпечується наступними (Рис.1) організаційно-педагогічними умовами:

Рис.1. Організаційно-педагогічні умови проведення бінарного уроку

При плануванні, проведенні БУ двох мовних предметів загальнодидактичні принципи організації навчання «Української мови» й «Української жестової мови» багато в чому збігаються, але їхня реалізація відбувається по-різному і залежить від специфіки змісту кожного з них. Психологічні особливості

засвоєння необхідних компетенцій і розвиток умінь УЖМ (мовленнєвої діяльності) також базуються на однакових психологічних процесах (сприйманні, усвідомленні, запам'ятовуванні, пригадуванні, співставленні, використанні). Втім, сутність їхньої реалізації залежить від змісту основного предмета. Для сприймання словесного і жестового мовлення недостатньо активізації лише зорового аналізатора, а необхідна активізація всієї аналізаторної системи. Тобто жестову одиницю потрібно бачити, сприймати, розуміти, перекласти словом і записати. Два інші види предметно-змістових компетенцій формуються у повній залежності другої від першої, з урахуванням специфіки знань і умінь в сфері УМ та продуктивних і рецептивних жестомовленнєвих компетенцій, які забезпечують можливість вираження перших засобом калькованого жестового мовлення (КЖМ). Це відображається у тому, що тема, яка вивчається з предмета «Українська мова», потребує уточнення й конкретизації мовного (лексичного, граматичного, синтаксичного) і мовленнєвого матеріалу. Для удосконалення жестомовних комунікативних компетенцій (предметно-комунікативна і предметно-мовна), які хоч і мають свою специфіку в процесі формування, втім передбачається, що система вправ напряду залежить від узгодження вправ-завдань першої дисципліни.

Одне з першочергових завдань у методиці навчання двох мов (української словесної і української жестової) займає проблема добору навчального матеріалу. Особлива увага звертається на науково обґрунтований добір лексичного мінімуму за основними

критеріями (типовість жестової і словесної одиниці, її важливість (одно- чи багатозначність), практична необхідність для здійснення комунікації. Тому матеріал для БУ заздалегідь продумується, планується, розподіляється послідовно із розробкою доцільно продуманих вправ-завдань. Характер вправ має спонукати учнів до активної мовленнєвої діяльності, бо, на думку практиків, пасивне сприймання мовних форм не веде до оволодіння мовою і мовленням. Уся продемонстрована сумісна робота спрямовується на заохочення учнів до найактивнішого виконання комунікативно-мовленнєвих дій. Як підтвердження, виконання школярами значної кількості варіативних за формою і змістом вправ сприяє міцності умовних зв'язків словесних і жестових одиниць, закріпленню їхніх форм.

Також зазначаємо, що бінарний урок двох мовних предметів разом із традиційним має значні педагогічні переваги:

а) учні отримують предметні компетенції про об'єкт вивчення (мовні і мовленнєві особливості української жестової і словесної мов: знання, продукування, використання, уточнення, коригування у доступних і зручних формах одиниць мови);

б) відбувається формування усвідомлених вмінь переносити знання з однієї мови в іншу;

в) активно стимулюється аналітико-синтетична діяльність (порівняння, зіставлення, визначення можливостей, доцільність застосування мовленнєвих форм відповідно до комунікативної ситуації-завдання та ін.);

г) формуються уміння аналізувати і порівнювати мовленнєві процеси і явища представлення (продукування) інформації, що забезпечує формування сприйняття дійсності, як передумови формування цілісних уявлень про можливості двох мов, доступність у зручних формах.

Що стосується теоретичної частини засвоєння предметних компетенцій, то співпраця вчителів у навчальному процесі може бути важливим інструментом для: співвідношення інформації, отриманої в різних дисциплінах (українська жестова мова й українська мова, українська жестова мова й трудове навчання та ін.) у різних галузях (наприклад, мови: жестовий й словесний аналіз, особливості ведення діалогу, комунікація у різних формах мовлення тощо), активного формування засобів комунікації і мовлення учнів як мовних особистостей.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Кроки інноваційного поступу в системі освіти осіб з особливими освітніми потребами – це місток між минулим традиційним досвідом і майбутнім досвідом формального навчання у спеціальному закладі. На основі здійсненого аналізу зарубіжних і вітчизняних джерел з проблеми дослідження встановлено підвищену зацікавленість педагогів-майстрів до проблеми організації інтегрованого навчання (бінарних уроків), відмінностей від спільного навчання в інклюзивних класах і традиційного у спеціальних школах. Окреслено загальні (розуміння бінарного уроку як засобу, інструменту, його структури, вибору моделі, етапів підготовки і етапів проведення

та ін.) та визначено специфічні особливості бінарного уроку з використанням дисципліни «Українська жестова мова», звернено увагу на особливості вибору теми, визначення мети, проблему добору навчального матеріалу, визначення лексичного мінімуму з точки зору ефективної комунікації й засвоєння необхідного комунікативного, мовного і мовленнєвого досвіду, забезпечення організаційно-педагогічних умов, визначення переваг та ін.

Подальшого висвітлення потребує досвід проведення бінарних уроків з УЖМ у спеціальних закладах для здобувачів з порушеннями слуху, моніторинг успішності за визначеними вимірниками ефективності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Cobb Morocco, C., & Mata Aguilar, C. (2002). *Coteaching for Content Understanding: A Schoolwide Model. Journal of Educational and Psychological Consultation, 13(4), 315–347.* doi:10.1207/s1532768xjepc1304_04
2. *Fluijt, D., Bakker, C., & Struyf, E. (2016). European journal of special needs education 31 (2), 187-201, 2016.*
3. Pakhomova, N.G., Okhrimenko, I.M., Kul'bida, S.V., Yanovska, T.A., & Stanetska, H.M. (2021). NEUROPSYCHOLOGICAL PRINCIPLES OF COGNITIVE AND COMMUNICATIVE ACTIVITIES DIAGNOSIS IN ADULTS WITH EXTRAPYRAMIDAL SYSTEM DISORDERS. *Wiadomości Lekarskie, VOLUME LXXIV, ISSUE 10 PART 1, OCTOBER 2021. 2494-2502.* DOI: 10.36740/WLek202110124
4. Leshchii, N.P., Pakhomova, N.G., Baranet, I.V., Kulbida, S.V., Yanovskaya, T.A., Sheremet, M.K., & Suprun, M.O. (2021). FEATURES OF THE PHYSICAL AND PSYCHO-EMOTIONAL STATE OF CHILDREN WITH.

5. Kulbida, S. (2020). Linguistic personality in Ukrainian language education of deaf education direction. *Education: Modern Discourses*, 3, 131-142. <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2020-3-13>

6. Іванчук, М.Г. (2004). Інтегрований урок як спеціальна форма організації навчання. *Початкова школа*, 5 10-13.

7. Біляєв, О. (2003). Інтегровані уроки рідної мови. *Дивослово*, 5,36.

8. Рожкова, М.О. (2022, February). Бінарні уроки як засіб формування міжпредметних компетентностей здобувачів освіти. In *The 8 th International scientific and practical conference "Topical issues of modern science, society and education" (February 26-28, 2022) SPC "Sci-conf. com. ua", Kharkiv, Ukraine. 2022. 961 p.* (p. 569).

9. Мариновська, О. (2001). Педагогічна технологія бінарних навчальних занять на інтегрованій основі. *Історія України*, 35, 10-12.

10. Лисицька, О.О. (2015). Бінарні уроки як шлях реалізації інтегрованого навчання. *Таврійський вісник освіти*, 2(50), 235.

11. Кульбіда, С.В. (2021). Особливості комунікативної діяльності нечуючих учнів: *монографія*. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка. Відділ навчання жестової мови. Київ: Інтерсервіс, 2021. 200 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732662>

12. Воробель, Г.М. (2018). Реалізація педагогічних новацій в освіті дітей з порушеннями слуху. *Наше життя*. С.3.

13. Біланова, О. (2021). З досвіду роботи вчителя жестової мови. *Збірник наукових праць ЛОГОС*. <https://doi.org/10.36074/logos-26.02.2021.v2.39>

14. Іванюшева, Н.В. (2019). Соціокультурна діяльність сурдопедагога в сучасному навчальному закладі. Психологічні виміри культури, економіки, управління. *Науковий журнал*, 6, 59-63.

REFERENCES

1. Cobb Morocco, C., & Mata Aguilar, C. (2002). *Coteaching for Content Understanding: A Schoolwide Model*. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 13(4), 315–347. doi:10.1207/s1532768xjepc1304_04 [in English].
2. Fluijt, D., Bakker, C., & Struyf, E. (2016). *European journal of special needs education* 31 (2), 187-201, 2016 [in English].
3. Pakhomova, N.G., Okhrimenko, I.M., Kul'bida, S.V., Yanovska, T.A., & Stanetska, H.M. (2021). NEUROPSYCHOLOGICAL PRINCIPLES OF COGNITIVE AND COMMUNICATIVE ACTIVITIES DIAGNOSIS IN ADULTS WITH EXTRAPYRAMIDAL SYSTEM DISORDERS. *Wiadomości Lekarskie*, VOLUME LXXIV, ISSUE 10 PART 1, OCTOBER 2021. 2494-2502. DOI: 10.36740/WLek202110124 [in English].
4. Leshchii, N.P., Pakhomova, N.G., Baranet, I.V., Kulbida, S.V., Yanovskaya, T.A., Sheremet, M.K., & Suprun, M.O. (2021). FEATURES OF THE PHYSICAL AND PSYCHO-EMOTIONAL STATE OF CHILDREN WITH. *СВІТ МЕДИЦИНИ ТА БІОЛОГІЇ*, №3(77), 2021. С.91-96. [10.26724/2079-8334-2021-3-77-91-96](https://doi.org/10.26724/2079-8334-2021-3-77-91-96) [in English].
5. Kulbida, S. (2020). Linguistic personality in Ukrainian language education of deaf education direction. *Education: Modern Discourses*, 3, 131-142. <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2020-3-13> [in English].
6. Ivanchuk, M.H. (2004). Intehrovanyi urok yak spetsialna forma orhanizatsii navchannia [Integrated lesson as a special form of educational organization]. *Pochatkova shkola*, 5 10-13 [in Ukrainian].
7. Biliaiev, O. (2003). Intehrovani uroky ridnoi movy [Integrated native language lessons]. *Dyvoslovo*, 5,36 [in Ukrainian].
8. Rozhkova, M.O. (2022, February). Binarni uroky yak zasib formuvannia mizhpredmetnykh kompetentnostei zdobuvachiv osvity [Binary lessons as a means of forming interdisciplinary competencies of education seekers]. In The 8 th International scientific and practical conference “Topical issues of modern science,

society and education”(February 26-28, 2022) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kharkiv, Ukraine. 2022. 961 p. (p. 569) [in Ukrainian].

9. Marynovska, O. (2001). Pedahohichna tekhnolohiia binarnykh navchalnykh zaniat na intehrovaniі osnovi [Pedagogical technology of binary educational classes on an integrated basis]. *Istoriia Ukrainy*, 35, 10-12 [in Ukrainian].

10. Lysytska, O.O. (2015). Binarni uroky yak shliakh realizatsii intehrovanoho navchannia [Binary lessons as a way to implement integrated learning]. *Tavriiskyi visnyk osvity*, 2(50), 235 [in Ukrainian].

11. Kulbida, S.V. (2021). Osoblyvosti komunikatyvnoi diialnosti nechuiuchykh uchniv: monohrafiia [Peculiarities of communicative activity of deaf students: monograph]. Instytut spetsialnoi pedahohiky i psykholohii imeni Mykoly Yarmachenka. *Viddil navchannia zhestovoi movy*. Kyiv: Interservis, 2021. 200 s. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732662> [in Ukrainian].

12. Vorobel, H.M. (2018). Realizatsiia pedahohichnykh novatsii v osviti ditei z porushenniamy slukhu [Implementation of pedagogical innovations in the education of children with hearing impairment]. *Nashe zhyttia*. S.3 [in Ukrainian].

13. Bilanova, O. (2021). Z dosvidu roboty vchytelia zhestovoi movy [From the experience of a sign language teacher]. *Zbirnyk naukovykh prats ΛΟΗΟΣ*. <https://doi.org/10.36074/logos-26.02.2021.v2.39> [in Ukrainian].

14. Ivaniusheva, N.V. (2019) Sotsiokulturna diialnist surdopedahoha v suchasnomu navchalnomu zakladi [Socio-cultural activity of a teacher of the deaf in a modern educational institution. Psychological dimensions of culture, economy, management]. *Psykholohichni vymiry kultury, ekonomiky, upravlinnia*. *Naukovyi zhurnal*, 6, 59-63 [in Ukrainian].